

AKADEMİSYEN KADINLARIN KORKULARI^{1*}

Gökçe ZEYBEK KABAKCI**

Öz: Duygular, insan psikolojisiyle ilişkili olduğu kadar toplumsal ve kültürel karşılaşmalarla da şekillenmektedir. Nitekim korku duygusu, sadece belirli bir tehlikeye karşı verilen fizyolojik bir tepki değil; aynı zamanda kimliklerimizi, gündelik hayat içindeki davranışlarımızı ve ilişkilerimizi de belirleyendir. Bu yaklaşımdan hareketle bu çalışma, bireysel korkuların, gündelik yaşam içinde nasıl deneyimlendiğini anlamaya dönük bir çabadır. Bu yolla bireysel korkuların toplumsal ve kültürel kurduğu ilişkiyi ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bunun için verisi derinlemesine görüşme tekniği ile toplanmış nitel, tanımlayıcı bir çalışma tasarlanmıştır. Çalışmanın örneklemini lisansüstü eğitimlerini sürdüren, 25–30 yaş arasındaki genç akademisyen kadınlar oluşturmaktadır. Bu doğrultuda yedi kadınla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Mülakatlar boyunca eğitilmiş kadınların korkularını nasıl anlamlandırdıkları ve deneyimledikleri anlaşılmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: korku, kaygı, duygu, gündelik hayat, akademisyen kadınlar

Fears of Academician Women

Abstract: Emotions are shaped through social and cultural encounters as well as they are related human psychology. Thus, emotion of fear is not just a reflex against a specific threat, but also determines our identities, behaviors and relations in everyday life. Based on this approach, this study attempts to understand how individual fears are experienced within everyday life. By this way, it is aimed to explain the relation between individual fears and social and cultural structure. Therefore an explanatory qualitative research whose data are collected by in-depth interviews is designed. The sample of the study consists of young academician women who are graduate/post graduate students and at the age of between 25 to 30. Accordingly, in-depth interviews are made with seven women. Through the interviews it is endeavored to read how educated women make sense and experience their fears.

Key words: fear, anxiety, emotion, everyday life, academician women

“Çağdaş dünya, ümitsizce dışarı çıkacak bir yol arayan yüzergezer korku ve hayal kırıklıklarıyla ağzına kadar dolu bir kaptır
Bauman, 2000

Giriş

Duyguların toplumsalın inşasındaki önemine karşın, sosyal bilimler uzunca bir süre duygulara bilimsel bir değer atfetmekten kaçınmıştır². Oysaki sosyolojinin babaları olarak anılan isimlerin çalışmaları duygulara gönderme yapar: Marx'ın “yabancılaşma” kavramı; Durheim'in *İntihar* çalışması, “anomi” ve “dayanışma” kavramları; Weber'in “otorite”, “bürokrasi” ve “kapitalizmin ruhu” üzerine yaptığı çalışmaları; Simmel'in moda ve para üzerindeki incelemeleri. Ancak 1980'li yılların başına kadar duygulara yönelik bu kavramlaştırmalar yeterince kuramsallaştırılmamış, ikincil ve örtük kalmıştır. Örneğin korku duygusu, felsefenin, teolojinin ve özellikle psikiyatrinin konusu olarak görülmekle birlikte çok ender olarak antropolojik ve sosyolojik bir mesele olarak ele alınmıştır (Turner, 2009). Nitekim duygular üzerine yapılacak hızlı bir Google araması bile bize duyguların

nasıl psikolojinin alanıyla sınırlı olarak görüldüğünü göstermektedir. Dolayısıyla duyguların sosyal bilimlerinin inceleme alanına girmesinin kırk yıl kadar yakın bir geçmişi vardır. 1970'lerde yaşanan kültürel dönüş ve beraberindeki feminist, queer ve postkolonyal çalışmalarla birlikte toplumu anlamak için duygulara ve bedene bakmak gerektiği kabul edilmiştir. Böylece modernizmin psikolojinin alanına ittiği, özel alanla sınırladığı, bireyselleştirdiği ve tarihsizleştirdiği duyguların aynı zamanda toplumsal ve kültürel oldukları keşfedilmiştir. Harding ve Pribram'ın belirttiği üzere, duygular belirli bir kültürel/tarihsel bağlamda ve güç ilişkileri içinde oluşur; her düzeydeki kişisel ve sosyal deneyime siner ve kamusal-özel arasındaki kesin ve açık ayrımları yerle bir eder (Harding ve Pribram, 2002). Bu nedenle korku, sadece belirli bir tehlikeye karşı

*Bu yazı Zeybek Kabakçı, G (2012), *Eğitilmiş Kadınların Gündelik Hayatını Kuşatan Korkular*, iletişim: araştırmaları, 10 (2): 47-76 künyeli makalenin gözden geçirilmiş ve yeniden düzenlenmiş halidir.

**Arş. Gör. Dr., Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi

Geliş/Received : 23.03.2017

Kabul/Accepted : 21.05.2017

verilen fizyolojik bir tepki değil; aynı zamanda kimliklerimizi, gündelik hayat içindeki davranışlarımızı ve ilişkilerimizi belirleyendir de. Öyle ki içinde yaşadığımız çağa korku³/kaygı⁴ duygusunun egemen olmasının bir sonucu olarak günümüzde birçok kişi daha riskli ve güvensiz bir dünyada yaşadığımız fikrini paylaşmakta ve buna uygun olarak gündelik hayatını ihtiyat çerçevesinde sürdürmektedir (**Furedi, 2006**). Bununla birlikte yaşadığımız korkuların çoğunun kendi kişisel deneyimlerimizden kaynaklanmamasına karşın kendimizi korkmaktan alıkoyamayız. Bunun nedeni, bir topluluğu bir arada tutan şeyin, ortak öykü ve davranışlarda cisimleşen ortak bir duygusal yaşantıya dayanmasıdır (**Kaptanoğlu, 2010**). Dolayısıyla içinde yaşanan toplumun duygusal ikliminden etkilenmemek mümkün değildir.

İçinde yaşadığımız çağa egemen olan temel duygunun korku ya da kaygı olduğunu söylemek abartılı olmayacaktır. Nitekim günümüzde birçok kişi daha riskli ve güvensiz bir dünyada yaşadığımız fikrine inanmaktadır. Böylece korku/kaygı belirli bir tehlikeye karşı verilen bir tepki olarak değil, hayatı anlamlandırmak için kullanılan bir kültürel metafor olarak karşımıza çıkar; çünkü 21. yüzyılın kültürel imgelemine kışkırtan ve şekillendiren umut değil, korkudur (**Furedi, 2006**). Birbiriyle ilişkisizmiş gibi gözükken birçok korku unsuru –katil meteorlar ve taciz gibi– aslında insanların karşı karşıya olduğu riskleri ve tehlikeleri sürekli olarak abartan bir kültür tarafından yeniden üretilmektedir (**Furedi, 2001**). Sonuç olarak günümüzde yaşadığımız korkuların çoğu kendi kişisel deneyimlerimizden kaynaklanmaz. Buna karşın yine de kendimizi korkmaktan alıkoyamayız. Bunun nedeni, bir topluluğu bir arada tutan şeyin, ortak öykü ve davranışlarda cisimleşen ortak bir duygusal yaşantıya dayanmasıdır (**Kaptanoğlu, 2010**). Dolayısıyla içinde yaşanan toplumun duygusal ikliminden etkilenmemek mümkün değildir.

Bu doğrultuda, bu çalışma ile bireysel korkuların, gündelik yaşam içinde nasıl deneyimlendiğine odaklanılarak bu korkuların toplumsal ve kültürel kurduğu ilişkinin ortaya konması amaçlanmaktadır. Bunun için mülakatlara dayanan nitel bir çalışma tasarlanmıştır. Verisi derinlemesine görüşme tekniği ile toplanmış olan bu tanımlayıcı çalışmanın evrenini eğitimli kadınlar oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleme ise 25–30 yaş arasında, halen lisansüstü eğitimine devam eden genç akademisyen kadınlardır. Bu örneklemin belirlenmesinde kadınların toplum içinde “risk altında” olduğu düşünülen gruplar içinde görülerek “kırılgan” olarak tanımlanmaları

etkilidir⁵. Peki, eğitimli kadınlar böyle bir öznelliğe yol açacak denli korku içinde midir? Daha çok nelerden korkmakta ve bu korkularla nasıl başa çıkmaktadırlar? Eğitimli, bağımsız ve ekonomik özgürlüğe sahip bu kadınların bireysel korkuları toplumsal ve kültürel normlardan ne kadar beslenmektedir? Yedi kadınla gerçekleştirilen yüz yüze mülakatlarda bu sorulara cevap aranmış ve eğitimli kadınların korkularını nasıl anlamlandırdıkları ve deneyimledikleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Ancak bu noktada, bu çalışmanın, akademik kariyerlerinin henüz başında olan genç kadınların korkularıyla sınırlı olduğunu hatırlatmak gerekmektedir. Mülakatlardan edinilen bulgular değerlendirilmeden önce korkunun tanımına yer verilecek, ardından korkunun kaynaklarına ve görünümüne odaklanılacaktır.

Korku nedir?

Türk Dil Kurumu'nun *Güncel⁶ Türkçe Sözlüğü*'nde korkunun birbiriyle yakın üç anlamı vardır. Bunlardan ilki “bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü”, bir diğeri ise “kötülük gelme ihtimali, tehlike, muhatara”dır. Korkunun üçüncü anlamı ruh bilimiyle ilişkilidir: “gerçek veya beklenen bir tehlike ile yoğun bir acı karşısında uyanan ve coşku, beniz sararması, ağız kuruması, kalp, solunum hızlanması vb. belirtileri olan veya daha karmaşık fizyolojik değişmelerle kendini gösteren duyu”. Bu üç tanımda da görüldüğü gibi korku duygusunu belirleyen ana etken, gerçek ya da düşsel, bir tehlikenin varlığıdır. Korkunun bir nesnesi oluşu, onu kaygıdan ayırır. Korku, dile getirilebilir olanla ilişkilidir; buna karşın bizi kaygılandıran şeyin ne olduğunu söylemek zordur, çünkü kaygının nesnesi “Hiçlik”tir. Bu nedenle belirsizlikten doğan kaygı içerik bekleyen bir boşluk birimidir (**Mannoni, 1992; Kierkegaard, 2004; Salecl, 2013; Freud, 2013**).

Tanımlara bakıldığında bu iki duygu durumunun birbirinden kolaylıkla ayrılabilirliği düşünülebilir. Oysaki gündelik hayat deneyimleri bize bunun görüldüğünden daha karmaşık olduğunu söyler. Öyle ki gündelik dilde bu iki duygu, hatta bu duygulara eşlik eden endişe, ürküntü, dehşet, anksiyete durumları sıklıkla birbiri yerine kullanılır⁷. Nitekim Sara Ahmed de korkuyu bir nesneyle, kaygıyı boşlukla ilişkilendiren anlayışı tartışmaya açarak korkunun kaygı ile karşılaştırılmasına karşı çıkar. Ahmed'in ifadesiyle korku, orada hâli hazırda durana değil; yaklaşmakta olana verilen bir tepkidir. Kaygı ise nesnelere yapışma eğilimindedir. Bir başka deyişle kaygı nesnelere yönelik bir yaklaşımdır. Buna karşın korku nesnelere arasındaki yer değişmeler boyunca sürer.

Bu nedenle Ahmed, korkunun öznenin içinden geldiği ya da bir nesneyle ilişkili olduğu yönündeki açıklamaları kabul etmez. Ona göre biz ötekilerden korkunç oldukları için korkmayız. Korku göstergelerinin dolaşımıyla, korkunun ilişkilendiği beden korkunç hale gelir. Göstergelerin bu hareketi geçmiş ilişkilere dayanmaktadır. Geçmişe dayanan bir atıf ötekine yapışarak, onun korkunç olmak gibi duygusal bir değerle nitelenmesine neden olur. Korkunun belirli bir obje ya da göstergede ikamet etmiyor oluşu onun göstergeler boyunca ve bedenler arasında akıp gitmesine yol açar. Bir başka deyişle korku, bedenler arasındaki mesafeyi yeniden kurandır. Yani korku bize bir şeyler yapar (Ahmed, 2004).

Sara Ahmed'in korkuyu ele alma biçimi bize duyguların toplumsalın kuruluşundaki rolüne dair önemli bir ipucu verir. Korkuyu sadece fizyolojik sonuçları olan, öznenin kaynaklı bir mesele olarak ele almak korkunun ilişkileri, davranışları, hatta gündelik hayatın ritmini belirleyen konumunu göz ardı etmek anlamına gelir.

Nelerden korkarız?

Pierre Mannoni korkuları doğal ve doğaüstü olmak üzere iki büyük kategoriye ayırır (Mannoni, 1992). Ancak gerek doğal gerekse de doğaüstü korkuların temelinde "dünyaya gözünü açmak" yatar. Nitekim Freud en eski korkunun (yani doğumla gelen ilk korkunun) anneden ayrılmakla oluştuğunu belirtir (Freud, 2013). Bu Freudyen perspektiften hareketle Julia Kristeva korkuyu, "temsil edilemeyen ilkel korkunun önceki tüm heyecanlarını içinde barındıran ve daha geç bir dönemde ortaya çıkan mantıksal bir oluşum" olarak tanımlar (Kristeva, 2004).

Korkunun temel özelliği, hakkında konuşulabilen, anlamlandırılabilir bir nesneye sahip olmasıdır (Kristeva, 2004). Bu nedenle bireyin ilk gerçek korkuları algısal evrenin gelişmesiyle bağlantılı olarak gelişir. Bunların en tipik örneklerinden biri, henüz Ben'in oluşum aşamasında çocuğun anneden ayrılması ve bir yabancıyla tanışmasıyla yaşanır. Bu, terk edilmiş olma korkusudur. Karanlıktan korkma da algısal evrenin gelişmesiyle yaşanan bir başka doğal korkudur. Gökyüzü olayları, yangınlar, seller, kuraklıklar gibi doğal fenomenler de bu tür korkuların temel unsurlarındandır. Bu korkuları bilinmeyenden duyulan korku, ölüm korkusu, konjonktürel korkular, güvensizlik ve risk ortamının yarattığı korkular şeklinde çeşitlendirmek mümkündür (Mannoni, 1992).

Bu doğal korkuların birçoğu doğaüstü korkularla ilişkilidir. Mannoni'nin ifadesiyle "korkunun ajanları

yeryüzünde dolaşsa bile, taşıdıkları tehlike genellikle kutsal bir iradeye veya şeytansı bir güce bağlanır" (Mannoni, 1992). Ölüler, cinler, periler, hayaletler, öteki dünya, dünyanın sonu, kıyamet vb. ile ilgili doğaüstü korkuların temelinde kendinden güçlü olana tapınmayı içeren Tanrı anlayışı ile ölüm korkusu yatmaktadır (Hançerlioğlu, 1977). Aslında ölüm korkusu da bilinmeyenden duyulan korkuyla ilişkilidir. İnsanın alt edilemeyen doğa ve kader karşısındaki çaresizliği Freud'a göre sürekli bir korkuya neden olur ve bu korku insanlık doğa güçlerine egemen olsa da sürer (Babaoğlu, 1999). Bu nedenle ilk insandan başlayarak insanlık, tanrılara ihtiyaç duyar. Ali Babaoğlu'nun ifadesiyle "kaderin acımasızlığına, ölüm karşısındaki çaresizliğe karşı teselli bulabilmek, uygarlığa uyum sonucunda yüklenilmiş olan acıları azaltabilmek için tanrılara gereksinim vardır" (Babaoğlu, 1999). Korkudan kurtulmak için sarınılan Tanrı, öte taraftan büyük bir korku kaynağıdır. Tanrı korkusunu içeren kutsal korkular⁸, insanın kutsal olandan farklı olduğunu fark etmesi ve bu farklılığa boyun eğmesiyle ilişkilidir (Mannoni, 1989).

İnsanların rutinden ayrılan şey karşısındaki duyarlılıkları Mannoni'nin kutsal olmayan korkular olarak tarif ettiği korkuların temelini oluşturur. Bunlar tarihsel olgularla ilişki olarak sürekli bir biçimde toplumsal sahnede yerini alır. Bu doğrultuda örneğin maddi güvensizliğe ilişkin korkular (dünyanın sonu tehditleri, nükleer silahlanma, atom bombası, evrensel silahlanma vb. ile bilim ve teknolojinin gelişmesinin doğurduğu güvensizlik ortamı) hemen hemen bütün dönemlerde ve uzun süreyle kendini gösterir. Ancak günümüzde teknolojik gelişmenin yarattığı değişimin çok daha hızlı ve etkili olması nedeniyle, toplumun sağlık, çevre, teknoloji, yeni icatlar ve kişisel güvenlik konularındaki paniklerinin daha yoğun olduğunu söylemek abartılı olmayacaktır (Furedi, 2001). Sara Ahmed bu hızlı değişim ve gelişme ile karakterize edilen korkunun, yalnızca eski yapıların ve değerlerin silinmesiyle değil; aynı zamanda geleceğe dair kontrol ve kesinliğin kaybedilmesiyle de ilişkili olduğunu belirtir (Ahmed, 2004). Modern hayatın birer alameti olan, güvensizliğe, istikrarsızlığa ve belirsizliğe yönelik tüm bu korkular bizi sürekli bir güvenlik ihtiyacı içine sürükler; çünkü Sheldon Ungar'ın da belirttiği üzere içinde yaşadığımız risk toplumunun temel özellikleri olan belirsizlik/ öngörülemezlik, tehlikeleri de görünmez kılmakta ve güvensizliği artırmaktadır (Ungar, 2001). Bu nedenle toplumsal tehdit algımız, dış tehditlerden içimizdeki tehditlere doğru evrilmektedir. Böylece ulusal güvenlik ideolojisi gündelik hayatı kuşatacak şekilde genişler (Balta Paker, 2009).

Nitekim Frank Furedi benzer gerekçelerle yaşadığımız çağa *Korku Kültürü'nün* egemen olduğunu savunur (Furedi, 2001). Ona göre günümüz toplumunun, tüm güvenlik önlemlerine karşın güvenlik kaygısı içinde olmasının nedeni; gerçeği bilimkurgudan ayıran çizginin giderek belirsizleşmesidir. Bir başka deyişle insan, gündelik yaşamını tehdit eden yok edici güçlerle kuşatılmış olduğu inancındadır. Güvenlik kaygısının bir paranoyaya dönüşmesinde ve insan ilişkilerine korkunun gölgesinin düşmesinde, her bir tekil olumsuz olaydan aşırı genellemeler yaparak yeni tehlikelerle ilgili rivayetler oluşturulması ve medyanın bu konudaki pekiştirici tutumu oldukça etkilidir (Furedi, 2001). Bir başka deyişle, korkunun yaygınlaşması ve bir söylem hâline gelmesinde medyanın rolü büyüktür. Medya bunu; suç, şiddet, kriz gibi konularla ilgili haberleri sıklıkla ve sansasyonel bir dille ele alarak yapar. Bu yolla Brian Massumi'nin ifadesiyle medya korkuyu bulanıklaştırır. Olayların özgül içeriği sonsuz benzer dizisi içinde kaybolur ve kim, ne, nerede, ne zaman soruları; ne değil ve sıradaki ne sorularına dönüşür (Massumi, 1993). Sevilay Çelenk'e göre medyanın en temel işlevi korkunun hayal gücünü genişletmesidir: "Çağdaş' dünyanın dört bir yanında hüküm süren vahşet karşısında, uluorta işlenen cinayetler, parçalanmış cesetler ya da ortalığa saçılmış kan, korkunun hayal gücünü besleme yetisi bakımından zayıf düşmüştür. Bu nedenle medya, gündeliğin ve olağanın koynunda yatan ölümcüllüğe ayna tutmayı gereksinir" (Çelenk, 2003).

Zygmunt Bauman modern zamanlarda korkuyu doğuran temel nedeni, Almanca *Sicherheit*⁹ kavramıyla tanımlanan güvenlik, kesinlik ve emniyet ihtiyacı olarak açıklar (Bauman, 2000). Bu üç bileşen aynı zamanda düşünme ve hareket etme yetisinin bağlı olduğu özgüveninin de koşullarıdır ve bunlardan herhangi birinin yokluğu aynı sonucu doğurur: *ezici varoluşsal güvensizlik*. Böylece kişi kendine ve başkalarının niyetlerine olan güvenini yitirir; kişinin beceriksizliği, endişesi, ihtiyatı artar; kişi kendini her türlü eylemin getirdiği risklere karşı koruma eğilimiyle sorumluluğu üzerinden atmaya çalışır; bu yolda günah keçisi yaratır ve kişinin saldırganlık eğilimi artar (Bauman, 2000). Freud, bu eğiliminin uygarlık tarafından sürekli zapturapt altına alınmaya çalışıldığını belirtir; çünkü saldırganlık eğilimi insan doğasının yok edilemez bir özelliğidir ve bu nedenle uygar toplumu sürekli olarak çökme tehlikesiyle baş başa bırakmaktadır (Freud, 1999). Bunun için topluluk üyelerinin bir aradalığını kolaylaştıran yöntemler seferber edilmelidir. Bu yöntemlerin başında insanların saldırganlık eğilimini başka

bir topluluğa yöneltmelerini sağlamak yatmaktadır. Freud'un ifadesiyle "saldırganlıklarının dışavurumuna maruz kalacak bir başka topluluk olduğu sürece, çok sayıda insanı birbirine sevgi bağı ile bağlamak mümkündür" (Freud, 1999).

Bir başka deyişle belirsizlik arttıkça, güvensizlik artacak ve kişi tüm korkusunu düşman olarak gördüğüne yükleyecektir. Bu, iktidarın da kendini korumak için kullandığı bir yöntemdir: "herhangi bir grubu güçlendirmek için, toplumdışı olanlara karşı saldırıların faşistçe bir araya getirilip yönlendirilmesi, her zaman tutulan bir yöntemdir" (Duhm, 1996). Ötekine yönelik bu tehdit algısının yarattığı korku "şiddeti algılanan tehlikenin ciddiyeti ve aciliyetiyle orantılı olan duygusal tepkiler"e yol açar (Mannoni, 1992). Bir başka deyişle korku, başıboş şiddete dönüşebilir (Furedi, 2001). Linç girişimleri de böyle ciddi ve şiddetli tehlike algısı sonucu doğan korkunun bir ürünüdür. Dolayısıyla kişinin bağlandığı inancı, tutunduğu deneyimi, başardığı söylemi tehdit eden birinin; yani ötekinin varlığı kişiyi korkuya sürüklemektedir (Krishnamurti, 2001). Frantz Fanon'un *Siyah Deri Beyaz Maske* adlı kitabında anlattığı bir olay, "ötekini korku nesnesi olarak genelleştiren ve öteki tarafından da içselleştiren" bu anlayışı çok iyi açıklar (Ahmed, 2004). Bu olay Fanon'un yanından geçmekte olan beyaz bir çocuğun siyah adamı gördüğünde verdiği tepki üzerine kuruludur:

Aa, zenciye bak! Öyle geçerken kulağımı tırmalayan dışsal bir uyarıcıdan geliyor bu. Buna gülüyorum sadece. "Zenciye bak!" Evet bu doğru. Hem de eğlenceli. "Aaa, Zenci!" Çember giderek daralıyor. Güldüğümü saklamıyorum artık. "Anne, anne zenciye bak, korkuyorum!" Korku, evet korku! Beni kaygılandıran da bu işte. Katıla katıla gülmek istiyordum. Ama buna imkân kalmadı artık (Fanon, 2009).

Sara Ahmed'e göre çocuğun bu tepkisi siyah adamın kendisini korkunun kaynağı olarak görmesine ve herkesin kendinden korkacağını düşünmesine yol açar (Ahmed, 2004). Siyah adamın yaşadığı bu ontolojik korkuya karşın çocuk, annesine sarılarak korkusunu hafifletecektir. Belirsizlikten kaçınma ve güvenlik ihtiyacıyla birlikte bireylerin aileye, inanca, milliyetçiliğe sarılmaları korkan çocuğun annesine sarılmasıyla paraleldir (Krishnamurti, 2001). Bu korkulardan kurtulmanın bir yolu milliyetçiliktir. Büyük bir aşkla vatan sevgisini dile getirmek¹⁰ ve kendini milletle özdeşleştirmek kendini savunma yöntemidir; çünkü evde olmak insanı güvende hissettirir (Ahmed, 2004). Aslında Bauman'ın da

belirttiği üzere millet ve aile¹¹ gibi kolektiviteler yoluyla güvenlik ihtiyacını giderme ve belirsizlikten kaçınma çabaları, bireyi belirsizlik ve güvensizliğe iten bireysel ölümlülüğün kolektif ölümsüzlüğe dönüşmesiyle ilişkilidir:

Kişinin öleceğinin farkında olmasının yarattığı korkular, en azından kısmen, kendisinden daha büyük totaliterlerin varoluşsal emniyeti için duyulan kaygılara yönlendiriyordu; ne kadar kısa ve kırılğan olursa olsun bireysel hayatın anlamı, ölümlü bireylerin tersine, gerçekten ölümü yenme gibi bir şansı olan bu totalitelerden çıkarılıyordu (Bauman, 2000).

Kişinin kendini sürekli olarak bir ulus/ aile/ grup ile özdeşleştirilmesi bir taraftan belirsizliği gidermekte ve güvenlik duygusunu sağlamakta, diğer taraftan korkuyu yeniden üretmektedir. Nitekim "bireysel korkunun kolektif özdeşleşme yoluyla aşıldığı her yerde, faşizme giden psikolojik yol artık uzak değildir" (Duhm, 1996). Bu nedenle egemen sınıflar iktidarlarını pekiştirecek korkuyu yeniden üretecek mekanizmalara başvurur. Bunlar eğitim, öğretim ve meslek sistemiyle ilgili kurumlar (aile, kilise, okul); norm ve değer sistemi (hukuk ve ahlak) ile ideolojidir (Duhm, 1996).

Dieter Duhm *Kapitalizmde Korku* adlı kitabında sözü geçen korkuların kaynağını kapitalizmde aramak gerektiğini savunur. Nitekim çalışması boyunca kapitalizmin egemenliğini yaşamın en küçük ayrıntılarına kadar korku üreterek sürdürdüğünü göstermeye çalışır. Duhm, bu kitaba başlarken kendi psişik bozukluklarımızla toplumdaki genel psişik sefaletin kol kola gitmesi gerçeğinden ve bu bozukluk hâlinin modern kapitalist toplumlar içinde giderek arttığı yolundaki gözleminden yola çıkar: "Ruhsal acıların özünde, çoğu kez üstü örtülü, başka ifadelerle süslenmiş, derin bir korku bulunmaktadır" (Duhm, 1996). Nitekim toplumun otoriter yapılarına dayalı korkuları, açık otoriter yapılar ortadan kalksa bile, bu daha derinlerde yatan korkular nedeniyle varlığını sürdürmeye ve yayılmaya devam edecektir. Çünkü bu korkuları yaratan, hayatın toplumsal örgütlenmesinin hayatın kendisiyle temel bir çatışma içinde olmasıdır. Örneğin genel kâr yönelimi yaşamın ve sevginin ilksel yasallıklarıyla bir karşıtlık içindedir (Duhm, 1996). Kapitalizmin korkuyla iç içe geçen ilişkisinin temelinde yatan temel dürtü "benim" duygusudur. Krishnamurti'nin ifadesiyle "benim ülkem, benim sınıfım, benim grubum, benim felsefem, benim dinim, tüm bu benimdirler yaratıcılık duygusunu yıkar ve yerine korkuyu koyar" (Krishnamurti, 2001).

Eğitimli kadınlar nelerden korkar?

Bu çalışma kapsamında yedi kadınla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler yirmi ile kırk dakika arasında sürmüştür. Görüşmecilerin ortak özelliği, lisans eğitimlerini tamamlamış olmaları ve hâlen sosyal bilimler alanında lisansüstü eğitimlerine devam etmeleridir. Görüşmecilerden dördü doktora öğrencisi, bunlardan üçü ise aynı zamanda araştırma görevlisidir. Diğer üç görüşmeciden ikisi hem yüksek lisans yapmakta hem de araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Yüksek lisansını yeni bitirmiş olan öbür görüşmeci ise iş aramaktadır. Görüşmecilerden sadece biri evlidir. İçlerinden biri yurtdışında yalnız yaşamakta, diğerleri aileleriyle yaşamaktadır. Görüşmecilerin yaş aralığı yirmi beş ile otuz yaş arasındadır. Görüşmecilerin yaşları ve eğitim durumları gizli tutulmamış, ancak gerçek isimleri yerine takma isimler kullanılmıştır.

Görüşmecilere gündelik hayat içinde nelerden korktukları/kaygılandıkları, korku deyince akıllarına ilk olarak neler geldiği, bu korkularla baş etmek için ne gibi yöntemler izledikleri, korku ve kaygı nasıl anlamlandırdıkları sorulmuştur. Birebir yapılan görüşmelerde sorulan bu sorular bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda eğitimli kadınların korkuları sınıflandırılmış, korkuyla nasıl baş edildiği de bu sınıflandırmalar içinde incelemeye dâhil edilmiştir. Görüşmeciler korku ve kaygı arasındaki ayrımı ifade etmelerine karşın yer yer birini diğerinin yerine kullanabilmişlerdir. Aynı zamanda gerilmek, tedirgin olmak, ürpermek, endişe duymak gibi kelimeler yoluyla da korkularını ifade ettikleri görülmüştür. Bu nedenle bulguların değerlendirilmesi aşamasında bu iki kavram arasında kesin bir ayırım gözetilmemiştir. Görüşmecilerin kaybetme korkusu, hastalık korkusu, bedene ilişkin korkular, başarısızlık korkusu, geleceğe yönelik korkular, ekonomik korkular, çevreyle ilgili korkular, siyasal korkular, taciz ya da cinsel saldırı korkusu gibi ortak korkular paylaştığı görülmüştür. Görüşmecilerden çok azı bazı cisimler ya da varlıklara veya belirli durumlara yönelik korkularından bahsetmiştir. Ancak fobi benzeri bu korkular araştırmanın sorunsalıyla ilgili olmadığı için dikkate alınmamıştır.

Görüşmecilerin korkularını toplumsal hayatla ilişkili durumların yarattığı korkular olarak özetlemek mümkündür. Görüşmecilerin ortak noktası akademide öğrenim görmeleri ve aynı zamanda çalışmalarını yaptığı için istisnasız tüm kadınların öncelikle ifade ettikleri korku akademikle ilişkilendirerek tanımladıkları başarılı olamama korkusudur.

Başarılı olamama korkusu

Başarılı olamama korkusu, beraberinde beklentileri karşılayamama, güveni boşa çıkarma, hayal kırıklığı yaratma, işinde yetkin ve iyi olamama, işini/ödevini yetiştirememeye, arkadaşlarına rezil olma, hakkında olumsuz konuşulması, kendini ifade edememe ve gerçekleştirilememeye kaygılarını da getirmektedir. Örneğin Cansın (28, doktora, arş. gör.) başarısız olması durumunda danışmanının güvenini boşa çıkaracağı duygusunun yanında başarısızlığının dilendirileceği ve hocalar arasında bir mevzu hâline geleceği kaygısı taşımaktadır.

Görüşmeciler, başarılı olamama korkusunun beraberinde gelen kendini yetersiz hissetme hâlini akademinin beslediği konusunda hemfikirdir. Örneğin Güneş bakanlıkta çalışıyordu iş yetiştirmeyle ilgili daha mekanik kaygıları olacağını, ama akademide yaşadığının daha özgüvene dayalı bir kaygı olduğunu; o kaygının onu içten içe fethedebildiğini ve kafasını sürekli meşgul ettiğini ifade etmektedir. Demet ise bu duygusunu şu şekilde anlatmaktadır:

Akademisyenlik sürekli yetersizlik duygusu aşıl原因 bir alan. Bir de interdisipliner bir alanın varsa bu bençe katlanarak çoğalıyor. Ben bazen düşünüyorum mesela işte arılar üzerine çalışan bir biyolog olsaydım ya da bilmiyorum bir zoolog olsaydım. Orada bir sınıflandırmaya gidiyorsun ya, arıların belli bir türü, belli bir vadede yaşayan bir türü vs. gibi. Uzmanlığının sınırları belirgin. Ben her zaman kendimi yetersiz hissediyorum. (...) Böyle bir sürekli, yeryüzünde olan tarihsel olarak da güncel olarak da her şeyi bilmem gerektiğini hissediyorum. (...) İletişim her şeyi içerdiği için bu çok daha katlanarak çoğalıyor. Yaptığın işin tatminiyle ilgili kendini ödüllendirmeye pek izin vermemesi de kaygı yaratıcı bir durum” (Demet, 28, yüksek lisans, arş. gör.).

Evrım, bu yetersizlik duygusunun doğmasında beraber çalışılan öğretim üyelerinin eşitlikçi bir anlayışa sahip olup olmamalarının ve tutumlarının belirleyici olduğunu belirtmektedir. Evrım kendini diğerleriyle kıyaslamasının da bu duyguya yol açtığına işaret etmektedir: “Mesela benimle aynı süredir çalışan, diyelim yeni tez aşamasına geçmiş bir insan beş tane makale yazmışsa, benim bir tane makalem varsa mesela bu kendimi sorgulamaya iten bir şey olarak öne çıkabilir” (Evrım, 29, doktora, arş. gör.). Evrım bu kaygıyı aşmak için en iyi yolun kendini başkalarıyla kıyaslamamak; onun yerine kendim ne kadar başarılı olabilirim, ben neyi ne kadar yapabiliyorum üzerine odaklanmak olduğunu söylemektedir.

Başarının, görüşmeciler üzerinde bir kaygı kaynağı olmasındaki temel etken, Demet’in tespitinden yola çıkarak söylersek, “değerli hissetmek ve değerli görülme” ile ilişkilendirilmesidir.

Bende çok küçük yaştan başarılıysam değerliyim, başarısızsam değersizim gibi bir şey oluştu. Bu da zamanla katlanan ve insanın bu yaşına kadar getirdiği bir şey olabiliyor. Bir yandan başarının kaynağı, bir yandan kaygının kaynağı olduğu için başarısızlık nedenlerinden biri; bu kadar kendine bir alan bırakmamak, sürekli iyi yapmalısın, iyi yapamadığında sen değersizsin hissi. Değersiz hissetmemek için çok çalışıyorsun ama hayat boyu düşündüğün kadar başarılı olamayabiliyorsun o zaman da senin kaygını üreten şey oluyor bu” (Demet, 28, yüksek lisans, arş. gör.).

Bu doğrultuda, akademik kariyerlerinin henüz başında olan bu kadınlar için ön plana çıkan başarı unsuru iyi bir tez yazmaktır. Öyle ki teze ilişkin kaygılar gündelik hayatı sekteye uğratabilmekte, uykuları kaçırabilmektedir. Nitekim tez döneminde olan Güneş’in kaygıları bu eksende yoğunlaşmaktadır:

Yaptığımız iş dolayısıyla başka bir kendini gerçekleştirme mi diyeyim, emin olmadığım bir şey var ya böyle. Tez yazmak kendini tanımladığın tek şey olacaksa o an için, tez yazmak çok büyük bir kaygı mesela benim için şu an. Yapabileceğimi biliyorum ama istediğim gibi olmazsa korkusu. Korku bile diyebilirim buna. Eğer korkuyu kaygının biraz daha büyüğü olarak algılıyorsak eğer. Ya olmazsa, ya iyi olmazsa... öyle bir kaygım var. (...) En böyle gündelik hayatımı etkileyen, bazen kalitesini düşüren bir taraftan. Çünkü uyku bile kaçırabilecek bir şey oluyor bazen. Acaba yazabilecek miyim, niye yazmadım? Sürekli kendini suçlu hissetme hâli (Güneş, 25, yüksek lisans, arş. gör.).

Bu korkuyla baş edebilmek için görüşmeciler; kendine alan ayırmak, spor yapmak, eve kapanıp film izlemek gibi yöntemler izlemektedir. Güneş ise kaygılarını paylaşmanın ve bu kaygıların ortak olduğunu görmesinin onu rahatlattığını vurgulamaktadır.

Başaramama, başarısız olma, kendini yetersiz ve değersiz hissetme korkuları özünde kapitalizmin temel kavramlarıyla yakından ilişkilidir. Dieter Duhm’a göre kapitalist toplum düzeni içinde insanlar birbirleriyle mal sahipleri olarak karşılaşır ve bu karşılaşma bir mesafe, bir yabancılaşma ve karşıdakini düşman olarak görme eğilimi içerir. İnsan ilişkilerinin meta karakteri ile birlikte yabancılaşma da korkuyu tetiklemektedir. Kişinin hayatını belirleyen

tüm dış faktörler kendisine yabancı ve onun dışında var olan güçlerdir. Kişi hayatta kalmak için bu güçlere uyum sağlamak zorundadır. Bu dışsal belirlenim kişi için varoluşsal bir tehdittir. Yabancılaşmış insanın çevresi aynı zamanda bir yargıç işlevi görür. Üstün durumdaki başkasının yargılayan bakışları insanın kendi bağımsızlığını kaybetmesine neden olur. Kapitalizmin sürekli köruklediği başarı ilkesi bir işin üstesinden gelememe korkusunu içerir (**Duhm, 1996**). Ayrıca para ve toplumsal prestij için başarıya ulaşmak, rekabet etmeyi gerektirir. Rekabetin olduğu yerde kişinin kendi başarı şansını arttırabilmesi için başkalarının başarısızlığını arzulaması kaçınılmazdır; çünkü rekabet kaybetme korkusunu beraberinde getirir. Bu da ortaklaşma ve dayanışma duygularının yitirilmesine, rekabetin bir toplumsal ilişki biçimi hâlini almasına ve bireylerin birbirlerine düşman olmasına yol açar (**Duhm, 1996**). Başarının ve rekabetin ölçütü karşılaştırmadan geçer. Kişinin kendisini bir başkasıyla karşılaştırması korkunun oluşumunu destekleyen önemli bir etkidir; çünkü onun gibi olmaya çalışma, “olamama korkusu”nu içerir ki bu, “hiç kimse olamama korkusu”na dek varabilen özünde varoluşsal bir korkudur (**Krishnamurti, 2001**).

İşsiz kalma korkusu

Rekabet ve performans düzeni olan Neoliberal düzenin kendisi kapitalizme içkin olan bu korkuları şiddetlendirir. Örneğin neoliberalizmin esnek ve performansa dayalı çalışma düzeni işsizlik ve kazanımlarını kaybetme korkularını pekiştirir. Akademi de çalışan görüşmecilerin hemen hemen hepsinde işini kaybetme, işsiz kalma korkusu vardır. Yüksek lisansını yeni bitiren Defne ise iş bulamamaktan, bulunduğu işten zevk alamamaktan, kararsızlığı nedeniyle iyi bir fırsatı kaçırmaktan korkmaktadır. Bu korkular maddi kaygıları beslemekte ancak bununla sınırlı kalmamaktadır; çünkü iyi bir iş yalnızca maddi bir kazanım değil, aynı zamanda bir statü ve bir yaşam biçimidir. Evrim, paylaşılan bu korkulara tercüman olmaktadır:

En temel kaygılarımdan biri işsizlik olarak ön plana çıkıyor. Bizim özellikle 50-d’li, sözleşmeli olarak çalışıyor olmamız bunu tetikleyen nedenlerden biri. Her ne kadar bizim 50-d’li olmamızın nedeni yönetimlerce bizi daha teşvik etmeye çalışmaya, daha verimli olmamızı, üretken olmamızı sağlamak olsa da bana göre bu birazcık daha insanı demoralize eden ve insanın çalışmasını çok etkileyen bir şey. Olumsuz anlamda en azından beni etkiliyor ve kaygılarımı perçinleyen, birazcık akademik duruşuma yansıyan ve gerçekten de burada mı olmalıyım diye kendimi düşündürten

bir nedene kayıyor. Bu önemli kaygılarımdan biri. Özellikle yaşımızın ilerleyeceği safhalarda böyle bir durumla karşı karşıya gelme riski beni daha çok kaygılandırıyor. Çünkü 20’li yaşlarımızın ortasında ya da hani belki başlarında böyle bir durumla karşı karşıya gelsek her şeyi toparlamak çok daha kolay olacakken biz bunu tam böyle işte hayatımıza bir yön vermişken, belki bir aile kurmuşken ya da işte her şeyimizi düzenlemişken yaşamak bence çok daha kaygı verici. Çünkü hepimiz artık yetişkin olarak toplumda görülüyoruz. Yani öğrenci değilsin, çalışansın ve bir noktadan sonra senin işsiz kalman ve belli bir yaşta olduğun için de özel sektörde ya da devlette çok rahat iş bulamayacak olman. Bence insanı işsiz kalmaktan çok daha fazla tedirgin eden durumlardan biri” (Evrim, 29, doktora, arş. gör.).

Kaybetme korkusu

Görüşmecilerin ortaklaştığı diğer bir korku, kaybetme korkusudur. Bu korkunun bir yönü elde ettiklerini, daha belirgin olarak işini kaybetmektir. Örneğin Güneş hak ederek kazandığı bir şeyi kaybetmekten daha çok korktuğunu belirtmektedir: “Elde ettiğim bir şeyi kaybetme korkusu bende daha yüksek hep. Bir şeyi elde etmeye çalışmaktansa, onu elde edip mutlu olmayı sever ya bazı insanlar; ben elde ettikten sonra çok gerilmeye başladım. İşe girmek de öyle bir şeydi, üniversiteyi kazanmak da” (Güneş, 25, yüksek lisans, arş. gör.).

Kaybetme korkusunun bir diğer boyutu da sevdiklerini kaybetmektir. Nitekim görüşmecilerin tümü sevdiklerine, özellikle aile fertlerinden birine bir şey olmasından korktuklarını belirtmiştir; çünkü aile çoğunun gözünde güvenlik ihtiyacına cevap vermektedir. Gizem bu duygusunu bir örnekle açıklamaktadır:

Birinden birine bir şey olması büyük bir boşluk benim için. (...) Mesela geçen gün annem MR’a girdi. MR’a girerken ben de odadaydım işte izliyorsun ya. O günden sonra eve gittim bana bir şey oldu, baş edemediğimi fark ettim hemen uyudum. Çünkü anneni böyle güçsüz, işte sabit, hareket edemeyen bir pozisyonda, hasta gibi görüyorsun ya. Annemi güçsüz görmek beni çok korkutuyor ve de kaybetmek çok korkutuyor dolayısıyla. Çünkü hiç kimsem yok, dolayısıyla o giderse kardeşimle ben kalacağız” (Gizem, 29, doktora, arş. gör.).

Defne’nin yaşadığı bu duygu daha çok ailesinden uzakta, yurtdışında yaşamıyla ilişkilidir. Ailesine bir şey olsa hemen yanlarında olamayacak olmak onda bir kaygı yaratmaktadır. Bu nedenle “Annem

sadece sesimi duymak için bile arasa acaba bir şey mi oldu korkusuyla telefonu açıyorum” demektedir (Defne, 26, yüksek lisans, öğrenci).

Hastalık korkusu

Görüşmeci kadınların hissettikleri kaybetme korkusunun ölüm korkusu şeklinde ifade edilmediği gözlenmiştir. Kadınların sıklıkla ölüm korkusundan çok hastalık korkusundan bahsetmişlerdir. Bu korku başkalarına bağımlı ve muhtaç olma, kendini gerçekleştirememeye, ifade edememe ve kendi işini görememe gibi kaygılardan beslenmektedir. Örneğin Evrim tüm bu nedenlerle özellikle engelli hâle gelmekten çok korktuğunu belirtmektedir. Hastalık korkusu görüşmecilerin birçoğunda yaşlılık korkusunu da çağırıştırılmaktadır: “Yaşlanmakla beraber gelen her şey. Sağlıktaki bu kayıp. Yavaş yavaş gelen hayat kalitesinin düşmesi. Birilerine ihtiyaç duymaya başlamak. (...) O hal bir kaygı, öyle mi olurum acaba diye” (Güneş, 25, yüksek lisans, arş. gör.).

Hastalığın kendini gerçekleştirememeye yol açması ve hedeflerini hayata geçirme konusunda insanı engelleyebilmesi, ketleyebilmesi görüşmecilerin hastalık korkularının kaynağında yatmaktadır. Söz gelimi Güneş hasta olup tez yazamayacak hale gelmekten korkmaktadır. Bu nedenle gündelik hayatında hastalığı sürekli savuşturmaya çalıştığından bahseder. Hastalık Gizem ve Lale için de üretmez hale gelme korkusunu doğurur. Diğer taraftan Gizem, hastalığı bedeninin bozulmasıyla ilişkilendirildiği ve bu bozulmanın sonuçlarının ötekileştirilmeye, dışlanmaya yol açacağına inandığı için hastalık onun bedensel korkularını tetiklemektedir.

Ölüm korkusu mesela bende yoktur, çünkü ölümün bizimle ilgili bir şey olduğunu düşünmüyorum ama hastalık korkusu çok fazla. Bu korkunun temelinde de şu yatıyor: bedene hapsolme korkusu var bende; o bedenden çıkamama, ıstırap çekme, o ıstırapı çektiğin için de sürekli ötekileştirilme. Yani bedende bir bozulma olacak ya hastalandığında, o bozulmanın kendisi tahammül edilebilir bir şey değil benim için. Dolayısıyla hayatta birkaç sihirli sözcüğüm var: anti-oksidan, anti-aging. (...) Çünkü beden sonuçta bir yandan ruhu hapseden bir şey ya tam da o nedenle zaten eğer bozulursa, çürürse, hastalanırsa, kendini ifade edemez hale gelirse senin ruhunu da, yapabileceğin birçok şeyi de sınırlayabilecek bir hale gelecektir. (...) Kendimi ifade edememe korkum var. Tam da bu yüzden bir şey yapmam, bir şey çekmem, bir meseleyle kendimi ifade etmem lazım ki kendimin farklı veçhelerini görebileyim. (...) Sen tam böyle bir şey yapmak isterken bozulmuş olman nedeniyle

görülememe, görülmek istenmeme, ötekileştirilme, dışlanma gibi bir sürü şeye maruz kalabilirsin. Ya da tam da acı çektiğin için bedende, mesela diyelim çok ciddi hastalandın bunu yapacak hâlin de kalmayabilir. (...) Acı çekmek değil de, acı çekmenin toplum içinde beni sabitleyeceği pozisyondan acayip derecede korkuyorum. (...) Bir tür kötücül bakışın nesnesi hâline geleceğim. (...) Dolayısıyla mesela öleceksem de hastalanmadan ölmeyi tercih edebilirim şu anda (Gizem, 29, doktora, arş. gör.).

Gizem bu korkuların kolektif olduğuna inanmaktadır. Ona göre modern dünyada herkese bakılıyor olması, herkesin bakışla ilişkili endişeler yaşamasına yol açmaktadır. Medyada anti-aging ve anti-oksidanla ilgili bunca haberin oluşu ve bunun sadece Türkiye ile sınırlı olmayışı bu korkunun kolektif yaşandığının bir göstergesidir. Gizem bu durumdan hareketle meseleyi tersten okumak istemekte ve tezini çirkinlik üzerine yazmayı planlamaktadır. Yani bu korkusunu akademik bir mesele hâline getirerek aşmaya çalışmaktadır.

Bedene ilişkin korkular

Diğer görüşmecilerin birçoğu için de bedeninin deformasyonu bir kaygı nedenidir. Örneğin Evrim saçlarındaki beyazların ona kaygı verdiğini, çünkü ona yaşlandığını hatırlattığını belirtmekte ama özellikle şişmanlamaktan kaygılandığını söylemektedir:

Çok şişman bir kadın olmak benim için kaygı uyandıran bir durum olabilir. Yani kalçalarımın çok büyümesi, yağlanması, göbeğimin çok büyümesi gibi şeyler. Çünkü her ne kadar tabii, çok fazla her şeyin güzellik ya da fiziksel beden olmadığını bilsek de güzel bir vücuda sahip olmak benim için önemli her şeye rağmen. Ve işte onu korumak için elimden geldiğince bir şeyler yapmaya dikkat ediyorum. Onun estetiğini kaybetmek benim için belki kaygı uyandıran bir durum olabilir, obezite durumu gibi (Evrım, 29, doktora, arş. gör.).

Evrım bu kaygısından kurtulmak için spor yapmak, yediklerine dikkat etmek gibi rutinler geliştirirken Demet, bedeninde doğabilecek bozulmaya karşı estetik yaptırmayı bile düşünmektedir. Özellikle evlendikten sonra kilo almak ve “salmış gibi görünmek” onun için ciddi bir kaygı nedenidir.

Düşün henüz çocuğum yok, çocuktan kaynaklanan bir deformasyonum yok. Çocuktan sonra mı toparlatsam vücudumu yoksa ikinci yapıp da mı toparlatsam, iki kere ameliyat olmasam falan gibi öyle bir ön kabul var ki kesin göğüslerimin sarkacağına dair. (...) Kadın olmakla ilgili kesinlikle bedensel bir sürü kaygım var.

Mesela evlilikle ilgili bile kaygım var. Nedense böyle bazı çiftlerde gözlemlediğim bir şey, iki kuzenimde. Evlendikten sonra çok kilo aldılar. O evliliğin getirdiği artık beğeninin garanti altında olması, salma dediğimiz şey. Acaba böyle olur mu vs. Salmaktan çok, sonuçta bunun yönetebileceğin bir süreç olduğunu düşünüyorum da benim şöyle bir kaygım var galiba: Salmış gibi görünmek. İşte Türk kadını evlendikten sonra salar var ya bu ön kabul, beni de o ön kabule oturtmaları gibi bir kaygı var bende. Yoksa o kadar da aciz değilsin, yani baktın çok saldın bir şey yaparsın kendine, düzeltirsin (Demet, 28, yüksek lisans, arş. gör.).

Evlilik korkusu

Görüşmecilerin bir kısmının ifade ettiği korkulardan biri de evlilikle ilişkilidir. Bu duygunun oluşmasında evlilikle ilgili edinilmiş öğretiler, olumsuz algılar, olumsuz örnekler, toplumsal cinsiyetin evlilikte kadına yüklediği roller, sorumlulukların artacak olması, tüm bu sorumluluklar nedeniyle hedeflerini gerçekleştirememeye riski, ailenin yanında yaşamanın getirdiği rahatlığı bırakacak olmak, yalnızlık hâlinin bozulması gibi nedenler etkilidir. Doğru kişi olup olmadığıyla ilgili karar verememe ve yürür mü yürümez mi endişesi de buna eşlik etmektedir. Bir taraftan da evlilik görüşmecilerin kafasında sıradanlıkla bütünleşmektedir. Bu doğrultuda Lale evliliği, en büyük korkusu olarak nitelemektedir:

Evlilikle ilgili en büyük kaygım yalnızlığımın zedelenmesi. Evlilik korkum var. En büyük korkum bu. Çünkü yalnızlığımın zedelenmesinden ve sorumluluk almaktan korkuyorum. Birinin sorumluluğunu almak istemiyorum açıkçası. Çünkü hayatta bu kadar çok şeyi yapmanın derdine düşünce bir insan, yapmasına engel olabileceğini düşündüğü şeylerden deli gibi kaçıyor. Ne kadar ikna etsen de kendini, o bir engel değil diye ama işte kafanın bir tarafında hep bildiğin örnekler gözünün önüne geliyor, ya engel olursa. (...) Bir de sıradan olmama hâlini de bozan bir şey aslında. Böyle de bir anlayışımız var ve onu da aşamıyorum mesela, aşmakta zorlanıyorum. Dolayısıyla yalnızlık hep mutluluk veriyor bir taraftan (Lale, 27, doktora, öğrenci).

Dolayısıyla Lale için evlilik, bir taraftan varoluşsal bir korkuyla bütünleşmektedir. Lale hayatta iz bırakmazsa kendinden nefret edeceğinden korkmaktadır, bu nedenle sıradan olmak onun için büyük bir korku unsurudur. Bunun için mutlaka bir şey üretmeli ve yaratmalıdır:

Ben bu hayata bir şey bırakacağım. Böyle bir kaygım var. (...) En büyük korkum bu. Bunu yapamadan başarısız olmak. Aslında başarısız da olabilirim ama

olacaksa iyi bir başarısızlık hikâyesi olsun istiyorum, anlatayım. Büyük bir şey olsun, şunu bile yaptım diyeceğim kadar büyük bir şey olsun (Lale, 27, doktora, öğrenci).

Kendini gerçekleştirememeye korkusu evlilik, hastalık, başarılı olamama gibi korkuların ortak paydasıdır ve neoliberal öznellekle yakından ilişkilidir. Neoliberal momentte kişi, artık kendi kendinin hem eksper hem işvereni hem de girişimcisidir. Kişi, yaşamın tüm faaliyet alanlarını kendine değer kazandırma süreci olarak ele alır. Her eylemi insan sermayesine yatırım olarak gören bireyler tek kişilik şirketler gibi davranır. Bu etkin özne anlayışı kendi risklerinin yöneticisi olmayı da gerektirir. Neoliberalizmde başarı da başarısızlık da kişinin kendi sorumluluğundadır. Bu nedenle kimseye bir şey borçlu olmayan özne için temel tehdit günün birinde verimsiz ve işe yaramaz olmaktır (Read, 2012; Dardot ve Laval, 2012). Bu doğrultuda bedenün ideal formunu kaybetmesi, hastalanması bir kâbustur ve böyle bir durum kişinin kabahati olarak görülecektir. Bu nedenle örneğin obezite yalnızca bir beslenme bozukluğuna işaret etmez, aynı zamanda kontrol dışılığı da bir ifadesi olur.

Dolayısıyla bir "rekabet ve performans" düzeneğinin ürünü olan neoliberal öznenin bedeni de, kişiselleştirilen bir yatırım malzemesi olarak görülür. Bedene yapılan her yatırım sadece bugünü değil, geleceği de kapsar. Bugün çekilen acılar, gösterilen çaba ve fedakârlıklar gelecekte daha uzun ve sağlıklı bir yaşamın kapısını açacaktır. Bedene başlı başına saygı duymak, onun iyi çalışmasını sağlamak şarttır. Neoliberal öznenin temel çabası spor, rejim ve cerrahe teknikler gibi yollarla normlara uygun bir beden inşa etmektir. Bu nedenle gündelik hayatın her vechesi bedene ilişkin narsistik yatırımın diliyle dolup taşar: yaşlanma endişesi, sağlıklı beslenme, ince ve formda kalma, hijyen takıntıları, masaj, spor, biyo-gıda, vitaminler vs. (Tuğrul, 2014). Bryan Turner'in ifadesiyle neoliberalizmin performatif öznesi kendini, bireysel öznenin statüsünü açıkça sembolize eden, bu düzene uygun şekilde bezenmiş ve sunulmuş bir beden ile açığa vurur (Turner, 2008).

Taciz ya da cinsel saldırıyla ilgili korkular

Kadınların bedensel korkularının taciz ve cinsel saldırıya ilişkin bir boyutu da vardır. Ancak görüşmeciler arasından yalnızca Defne kendisine sorulmadan bu tarz korkularından bahsetmiştir. Yurtdışında yaşayan Defne, en çok tacize uğramaktan korkmaktadır. Bu korkusu onu otokontrole sürüklemekte, Türkiye'de dilediği gibi davranmamakta, kendini kısıtlamaktadır:

Yani İzmir, Ankara fark etmiyor. Çıktığım saati, giydiğim kıyafeti, aldığım alkolü sürekli kontrol etme ihtiyacı duyuyorum. (...) Yani Atina bile, Yunanistan bile Türkiye'ye aslında en çok benzeyen Avrupa ülkesinde, onda bile istersen gecenin bilmem kaçında yürü, kadına karşı yapılan bir şey yok. Dönüp kimse bakmıyor (Defne, 26, yüksek lisans, öğrenci).

Güneş ise yaşadığı benzer bir korkuyu aşmak için erkek grubu gördüğünde yolunu değiştirme, başını öne eğme gibi yöntemler uyguladığını söylemektedir. Liseden beri duyduğu bu korku onun sokaktaki, tanımadığı erkekleri potansiyel bir tehlike olarak görmesine yol açmaktadır.

Özellikle sokaktayken, sanırım bu kadın olmakla ilişkili. Mesela bir grup erkeği köşede görünce yolunu değiştirmek. Yani hani hâlâ yapıyorum bunu. Lisede de yapardım, üniversitede de yapardım. Şimdi işte üniversiteyi bitireli neredeyse dört yıl oldu, hâlâ yapıyorum. (...) Toplumda birçok açıdan açık hedef gibi geliyor bana kadın. Lisede de kadından, nasıl diyeyim o görüntüden utanma hâli vardı bende mesela. Kadını bir hâl alır ya vücut, yani o görüntüden bir korkma hâlim vardı zaten. Çok yerleşik bir şey bu herhalde toplumun her yerinde o yüzden. Hâlen mesela gündelik hayattaki benim anlık kaygılarımı en çok bu sokakta yürüme hâli oluşturuyor. Şey gibi gece bir saatte eve dönerken böyle mutlaka işte en güvenli aracı tercih etmek zorunda olmak, bir grup erkek varsa yolunu değiştirmek, gözlerinin içine bakmamak, özellikle erkek gruplarının. O tür şeyler evet. (...) Öylesine içselleştirmişim ki bir şey yapmayacaklarsa bile ben rahatsız oluyorum, çünkü kafamda öyle bir fikir var evet, zarar verebilirler fikri galiba. Zarar verebilirler, moralim bozulabilir, laf atabilirler ve canım sıkılabilir gibi. Yani bunu bertaraf etmek için her şeyi yapıyorum o an. İşte başımı eğip yürüyorum, başımı eğmiyorsam başka yere bakıyorum, yolumu değiştiriyorum. Ben yolumu çok değiştirdim mesela (Güneş, 25, yüksek lisans, arş. gör.).

Görüşmeci kadınların birçoğu kendi hayatlarında taciz ya da cinsel saldırıyı birebir deneyimlememiştir. Buna rağmen her geçen gün artan kadın cinayetleri ve kadının toplumda açık bir hedef hâline gelmesi nedeniyle kadın olmak başlı başına bir risk unsuru hâline gelmektedir. Bu durum kadınların bu korkusunun gün yüzüne çıkmasına neden olmaktadır: "Başına ne zaman ne geleceğinin belli olmaması. Sürekli bir şiddetle karşılaşma olasılığının olması, nereden geldiği belli olmayan, tanıdık ya da tanımadık" (Evrım, 28, doktora, arş. gör.). Evrım'ın bu korkusu bilmediği, yabancı olduğu yerlerde karanlıktan

korkmasına da neden olmaktadır; çünkü karanlık onun zihninde bir erkek figürüyle birleşmekte, bu da beraberinde şiddet, taciz ya da sözlü taciz gibi riskleri çağırıştırılmaktadır. Kadınların yaşadığı bu güçsüzlük ve savunmasızlık hâli Evrım'ın ekonomik kaygılarını da beslemektedir; çünkü erkeğe bağımlı olmanın ona karşı söz söyleme hakkını azalttığına inanmaktadır.

Siyasi ve çevresel gelişmelerden kaynaklanan korkular

Görüşmeciler yoğunluğu değişmekle birlikte siyasi ve çevresel gelişmeler hakkında da kaygılar beslemektedir. Kimi için bunlar gündelik hayatta yaşanan kişisel deneyimlerin gölgesinde kalmakta ve bireysel olarak etkiler doğurması hâlinde bir korku ya da kaygı unsuruna dönüşmektedir. Bu doğrultuda örneğin Güneş geçici iş sözleşmelerinin bu kadar yaygınlaşmasından, kopya skandalları ve benzeri nedeniyle güvenilecek hiçbir şeyin kalmamış olmasından kaygı duymaktadır; çünkü bunlar gündelik hayatında etki yaratabilecek şeylerdir. Defne'nin polis korkusu da böyle bir temelden kaynaklanmaktadır. Defne, arkadaşlarının yaşadığı olumsuz olaylar ve kardeşinin maruz kaldığı polis şiddeti nedeniyle polisten korkmaktadır.

Polis gördükçe, hani böyle köpekten korkan insanların böyle bir sokak değiştirme olayı vardır ya o duruma gelmiş durumdayım. Başıma bir şey gelse hakikaten gidemeyeceğim polise. (...) Öyle bir şey oldu ki Almanya'da bile polis gördüğümde bir geri dönme durumlarım oldu. Almanya'da da, Yunanistan'da da polis gördüğümde kafamı çevirmek, göz göze gelmek istemiyorum. (...) Sarhoş gezen bir tip görsem polis görmüş kadar korkmayacağım. Devriye arabasıyla geziyorlar. Hakikaten beni içeri alsalar götürseler kimse bir şey yapamayacak. (...) Polis her şeyi yapabildiği ve kimse ondan hesap sormadığı için (Defne, 26, yüksek lisans, öğrenci).

Defne'nin bu duygularını medyada çıkan polis şiddeti ve öğrencilerin tutuklanmalarıyla ilgili haberler pekiştirmektedir. Gizem de son zamanlarda artan tutuklamalar nedeniyle "ya bize de bir şey olursa" şeklinde bir kaygı duymaktadır: "Dün hoca hepimizi bir gün tutuklayacaklar dedi. Aklımda bu cümle yankılanıyor böyle. Bizi de tutuklayacaklar, bir şey olacak, üniversitede çalışmaya devam edemem ben falan gibi öyle bir mağduriyete uğrama korkum var" (Gizem, 29, doktora, arş. gör.). Ona göre bu mağduriyet korkusunu, Türkiye'de yaşamak fazlasıyla beslemektedir. Bu nedenle Gizem, kendini yurtdışında daha az kaygılı hissettiğini

belirtmektedir. Üniversiteye giriş aşamasında yaşadığı mağduriyetin onda yarattığı kişisel travma, toplumsal olarak yaşanan her yeni olayda yeniden canlanmaktadır:

Sistem karşısında küçük bir şey olmak, kendini ifade edememek, kendin olamamakla ilgili çok ciddi bir travmam var. Kocaman bir sistemin hep seni yalnız bırakması, küçük görmesi, aşağılaması ve seni atıl bırakması, feci bir şey benim için. (...) Ve bu Türkiye’de aslında herkesin başına gelebilecek bir şey olduğu için korku çok şiddetli bir yandan da. Mesela bir İsviçre’de yaşasaydım. Ben kendimi yurtdışında hep daha rahat hissetmişimdir. Bütün o sistem beni artık o kadar rahat ezemeyecek, o dışlilerinden geçiremeyecek gibi geliyor. Çünkü yurtdışında sanki insanın güvenebileceği daha çok dinamik varmış gibi bir algıya inanıyorsun ya. İtalya’da falan o kadar mağdur olduğumu hiç hissetmedim, ötekileştirildiğimi hiç hissetmedim. Ama bu acayip bir şey. (...) Bu ülke hep insanın ayağını bir yerden kaydıracaktı gibi geliyor bana, çünkü güvensiz bir yer burası benim için. (...) Hukuka mı güveneceğim, neye güveneceğim. İşimize güvenmiyoruz ya. (...) Bu yüzden hastalanmamam lazım burada... Ya geçmezse, ya bu ülkede mağdur durumuna düşersem. (...) Burası yetişkin bir ülke olmadığı için hep böyle başımıza taş gelecekmiş gibi tamam mı, ne söyler sen susturulacaksın gibi, hep o sistem seni birilerinin karşısında şey bırakacakmış gibi. Bu yüzden ben daha az politik bir tipim. (...) Bu nedenle gidip de örgütlü eyleme falan girmem. Giremem çünkü o eylemlerde kendini koruman lazım, koruyabilecek bir şeyim yok benim öyle bir şeyim (Gizem, 29, doktora, arş. gör.).

Siyasi gidişatin özgürlük, adalet, eşitlik gibi konularda sorunlu olması Evrim’i kaygılandırmaktadır: “Sözünü dürüstçe, hiç korkmadan söyleyememe ya da birine destek verirken mesela arkasında senin hakkında ne düşüneceğini, senin hakkında bir program yapıp bunun kullanıp kullanmayacağını bilmemek, özgürce konuşamamak ve düşünememek çok ciddi bir problem bence her şeyden önce” (Evrım, 29, doktora, arş. gör.). Benzer düşünceleri paylaşan Demet, Büşra Ersanlı’nın bile tutuklandığı, sırf mevkidaşlarını ehlileştirilmek adına bir akademik personelin çok rahat cezalandırılabilirdiği, direnen kitlelerin marjinalleştirildiği bir ortamda kendini korumak ve etiketlenmemek için siyasi görüşlerini açıkça paylaştığı twitter hesabını bir süre kapalı tuttuğunu vurgulamaktadır.

Diğer taraftan tüm bu kaygılarına rağmen Demet, tıpkı Evrim gibi, ekolojik sorunlar konusundaki duyarlılığı nedeniyle, çevreyle ilgili kampanyalara

kimliğini açıkça belirterek destek vermektedir. Sisteme duyulan güvensizlik, ekolojik kaygılarla da birleşerek bir diğer korku unsuru hâlini almaktadır. Örneğin Demet, gıdalara yönelik güvensizliğinin nedenini ülkeye ve geleceğe dair güvensizlikle ilişkilendirir:

Mesela beslendiğimiz gıdalara yönelik zerre güvenim yok. Ya sürekli beslenirken zehirlendiğimi düşünüyorum. ...Yetiştirildiği çevre iyi bile olsa gıdanın tohumuna varana kadar bir güvensizliğim var. İşleniş, pişiriliş biçimlerine dair acayip bir güvensizliğim var zaten ve bunları sürekli pekiştirecek olaylar yaşıyoruz Türkiye’de. İşte GDO’lu gıdalarla ilgili Tarım Bakanı güvence verirken, binlerce ürün varken ortada sadece 40 tanesinin incelenmiş olması. Bu santraller meselesi, HES’ler meselesi. Ülkeye dair ve geleceğe dair güvensizliklerimin temelinde bu yatıyor: ekolojik kaygılar (Demet, 28, yüksek lisans, arş. gör.).

Görüldüğü gibi güvensizlik kadınların bu korkularının temel nedeni olarak ortaya çıkıyor. Sınırların sanallaşması, GDO’lu gıdalar, iklim değişiklikleri, teknolojinin hızla gelişmesi, tehlikenin nereden ve kimden geleceğinin bilinemez oluşu, belirsizliğin, öngörülemezliğin artışı risk toplumu (Beck, 2014) içinde yaşadığımız algısını güçlendirir. Bu durum hem eski yapıların ve değerlerin silinmesiyle hem de geleceğe dair kontrol ve kesinliğin kaybedilmesiyle ilişkili korkular doğurur. Diğer taraftan her şeyin risk çerçevesine dâhil edilmesi, Evrim Balta Paker’in de belirttiği gibi toplumsal tehdit algımızın, dış tehditlerden içimizdeki tehditlere doğru evrilmesine yol açar ve güvenlik ihtiyacımızı artırır. Hemen her düzeyde tehditlere yönelik bilinemezliğin yarattığı güvenlik kaygısı sonucu kamusal ve bireysel hayatın her alanı, güvenlik bilinci içerisinde yeniden örgütlenir. Kolektif hafızamız da “bizi sürekli önlem almaya iten son derece güvensiz ve ‘insanın insanın’ kurdu olduğu anarşik bir dünya imgesi”yle iyiden iyiye şekillenir (Balta Paker, 2012).

Sonuç

Görüşmelerden edinilen bulgular sonucunda özgül korkuların kişiden kişiye değiştiği ancak sosyal korkuların birçok eğitilmiş kadın için ortak olduğu görülmüştür. Yaşadıkları çevreye ve topluma duyarlı olan bu kadınların korkuları her ne kadar bireysel deneyimlerle ilişkilense de kolektif köklerden beslenmektedir. Bu doğrultuda bireysel olarak deneyimlememiş oldukları korkular da onları oldukça etkilemektedir. Ancak kadınları en çok etkileyen ve gündelik hayatlarını yer yer sekteye

uğratan korkunun akademi kaynaklı olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun en temel nedeni bu kadınların akademiyle ilişkilerinin, gerek çalışma hayatı gerekse öğrencilik boyutunda sürmesidir. Dolayısıyla akademik yaşam biçimi onların başarılı olamama, kendini ifade edememe korkularını beslemektedir. Bu da beraberinde yetersizlik ve değersizlik duygusu yaratmaktadır; çünkü başarı, yeterlilik ve değer en temel ölçütü olarak görülmektedir. Bu nedenle görüşmecilerin birçok korkusu dönüp dolaşıp akademik kaygılarıyla kesişmektedir. Akademideki güvencesiz çalışma koşulları da maddi kaygılarla birleşerek bir korku nedeni olarak belirlemektedir. Görüşmecilerin kutsal korkularının olmadığı varsa bile bunlardan bahsetmedikleri tespit edilmiştir. Görüşmecilerin istisnasız tümünün paylaştığı korku kaybetme korkusudur. Buna karşın ölüm korkusundan çok hastalık korkusu yaşadıkları, bunun da bedenin bozulmasından duyulan korkuyla birleştiği görülmüştür. Görüşmecilerin çoğu bekâr olduğu için evliliğe yönelik kaygıları ön plana çıkmıştır. İlginç olan bir nokta kadınların taciz ya da cinsel saldırıya ilişkin korkularının hemen akıllarına gelmemiş oluşudur. Bunları soru üzerine ifade etmişlerdir. Bu durum, bu tür korkuların fazlasıyla içselleştirildiği şeklinde yorumlanabilir.

Görüşmecilerin hepsi korku ve kaygıyı birbirinden ayırmış ancak birbirinden farklı tanımlar yapmışlardır. Buna göre kimi için kaygı kimi içinse korku, daha yoğun ve gündelik hayatı etkileyici bir duygudur. Bu da gündelik dilde bu iki duygu durumunun bir-biri yerine rahatlıkla kullanıldığını göstermektedir. Görüşmeciler anılan korku ve kaygılardan kurtulmak için bu durumlar üzerine fazla düşünmeme, olaylara olumlu yaklaşma ve olabilecek önceden kurgulamamaya çalışma, spor ve meditasyon yapma gibi yöntemler geliştirmektedirler. Bunların dışında belirli ritüeller benimsememektedirler. Ancak görüşmeci kadınların büyük bir çoğunluğu görüşmeler sırasında korkularının kaynağını bulma ihtiyacı duymuşlardır. Kendilerine dair takındıkları bu sorgulayıcı ve eleştirel tutum akademik yetkinliklerinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak bireysel korkuları konu alan bu çalışma ile son derece kişisel gözükken bir mevzunun aslında o denli kişisel olmadığı; aksine görüşmecilerin korkularının son derece ortaklaştığı görülmüştür. Bunun altında yatan en temel neden psikolojinin sınırları içine hapsedilen duyguların aslında toplumsal ve kültürel oluşudur. Bu nedenle örneğin akademiyle hemhâl olan görüşmecilerin korkularının çoğunun

akademiyle ilişkileneceği boşuna değildir. Benzer bir şekilde gerek bedene ilişkin gerekse evlilikle ilgili korkularının toplumsal cinsiyete dayanması şaşırtıcı değildir. Mevcut siyasal ve iktisadi iklimin de görüşmecilerin korkularını beslediği ortadadır. Ancak anılan tüm korkuların altında yatan en belirleyici neden içerisi, dışarı ayrımlarının silikleştiği; bireyselleşmenin arttığı; esnek zaman, esnek beceri, güvencesiz çalışma ile acillik ve geçiciliğin ön plana çıktığı neoliberal kapitalist düzenin kendisidir.

Dipnotlar

1. Bu çalışma kapsamında görüşülen yedi kadından beşi araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Diğer iki kadın ise akademisyen olmak istemektedir. Bu nedenle çalışmanın başlığının "Akademisyen Kadınların Korkuları" olarak seçilmesinde beis görülmemiştir.
2. George Simmel, Bireysellik ve Kültür adlı çalışmasında sosyal bilimlerdeki temel eğilimin toplumsal yapıları ele alma ve bunlardan toplumsal hayatın bütününe dair içgörüler üretme yönünde olduğunu belirtir. Simmel'e göre toplumun deneyim tarafından sunulan gerçek hayatının bu nesnel yapıardan çıkarak anlaşılması mümkün değildir. Bu nedenle sosyal bilimlerde büyük ve mutlak anlamda bireyüstü bütüncül yapılarının egemenliğinden sıyrılmak ve çok çeşitli, tek başına pek algılanamayan etkilerin birikimine de dikkat kesilmek gerekmektedir (Simmel, 2009, s. 219-20).
3. Frank Furedi (2001) içinde yaşadığımız çağa korku kültürünün egemen olduğunu savunur.
4. Renata Salecl (2013) Kaygı Üzerine adlı kitabında yeni bir kaygı çağında yaşadığımızı belirtir.
5. Özellikle çeşitli tehlikelerden zarar görebilecek insan gruplarına atfen kullanılan risk altına olma kavramı ve bunun algısı "endişeli öznelliği" (fearful subjectivity) teşvik eder. Bu süreçte korku, kimliklerimizi şekillendiren ve var edendir. Dolayısıyla risk altında olmak aynı zamanda bir birey olarak kim olduğumuzu belirleyen bir kimlik sorunudur. Risk altında görülenler pasif ve bağımlı bir role sahiptir ve çoğunlukla "kırılgan" (vulnerable) olarak tanımlanırlar: kadınlar, yaşlılar, etnik azınlıklar, engelliler, fakirler... (Furedi, 2007).
6. <http://tdkterim.gov.tr/bts/>, erişim tarihi 10 Mayıs 2017
7. Görüşmelerde özellikle bu iki duygunun sıklıkla birbiri yerine kullanıldığı gözlemlenmiştir.
8. Pierre Mannoni (1992) bireysel korkulardan hareketle kolektif korkuların bir tipolojisini sunar. Bu doğrultuda hemen hemen her dönemde ve her yerde var olan kolektif korkuları kutsal ve kutsal olmayan korkular olarak ayırır.
9. Almanca Sicherheit kavramı Türkçede şu üç terimle açıklanmaktadır: "Güvenlik. Her ne kazanıldıysa elimizde kalacak; her ne başarıldıysa gurur ya da saygı kaynağı olarak sahip olduğu değeri koruyacak; dünya düzenli ve güvenilir bir yerdir, tıpkı dünya uygunluk standartlarının, etkili bir biçimde hareket etmeyi sağlayan öğrenilmiş alışkanlıkların ve hayatın meydan okumalarına karşı durabilmek için gereken öğrenilmiş becerilerin düzenli ve

güvenilir olması gibi. Kesinlik. Makul ile aptalca, güvenilir ile hain, yararlı ile yararsız, uygun ile uygunsuz, karlı ile zararlı arasındaki farkı ve gündelik seçimlerimize yön veren ve pişman olmayacağımız (-1 umduğumuz) kararlar almamıza yardımcı olan bütün diğer ayrımları bilmek; ve ne beklemek gerektiğini tahmin etmemizi ve iyi bir hamleyi kötüsünden ayırmamızı sağlayan semptomları, kötü alametleri ve uyarıcı işaretleri bilmek. Emniyet. Doğru şekilde davranıldığı takdirde, kişinin bedenini ve onun uzantılarını, yani mülkünü, evini ve mahallesini, ayrıca da “daha büyük benlik”in ev ortamı ve çevresi türünden bütün unsurlarını içeren mekânı hiçbir ölümcül tehlikenin –kişinin mücadele edemeyeceği hiçbir tehlikenin- tehdit etmemesi” (Bauman, 2000, s. 25-26).

10. Bayrak vatan sevgisinin simgesel ifadesidir. Bu aynı zamanda bütünlük duygusunun da sembolüdür; yani bir birlik ve taraftarlık duygusunun göstergesidir (Ahmed, 2004, s. 74). Nitekim bir terörist eylem sonrası, milli bayramlar sırasında ya da Türkiye’de sık sık yapıldığı gibi rejimin tehdit altında olduğu gösterilmek istendiğinde bayrağa sarınılır. Cumhuriyet mitinglerindeki bayrak seli bunun en tipik örneğidir.

11. “İkisi de benzer bir mesaj verirler: ne kadar kısa olursa olsun, hayatım, benden (ve benim gibi bütün diğer bireylerden) daha büyük olan, benden önce gelen ve ne kadar uzun yaşarsam yaşayayım ben ömrümü tamamladıktan sonra da sürecek olan bir varlığın kalıcılığına az da olsa katkıda bulunmuşsa, boş ya da anlamsız geçmemiş olacaktır” (Bauman, 2000, s. 47).

Kaynaklar

- Ahmed, S.** (2004) *The Cultural Politics of Emotion*. New York: Routledge.
- Babaoğlu, A.** (1999) *Sunuş: Freud’da Toplum, Kültür, Din Felsefesi*, içinde S. Freud, *Uygarlığın Huzursuzluğu*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Balta Paker, E.** (2009) *Güvenlik Endüstrisi ve Güven(siz)liğin İnşası: Bir toplumsal paranoyayı anlamak*, *Toplum ve Bilim*, 115: 204-25.
- Balta Paker, E.** (2012) *Güvenliğin Özel Tedariki Üzerine, Birlikim*, 247: 72-80.
- Bauman, Z.** (2000) *Siyaset Arayışı*, T. Birkan (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Beck, U.** (2014) *Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru*, K. Özdoğan, B. Doğan (Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Dardot, P., Laval, C.** (2012) *Dünyanın Yeni Akl: Neoliberal Toplum Üzerine Deneme*, I. Ergüden (Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Duhm, D.** (1996) *Kapitalizmde Korku*, S. Şölçün (Çev.). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Fanon, F.** (2009) *Siyah Deri Beyaz Maske*, C. Koytak (Çev.). İstanbul: Versus Kitap.
- Freud, S.** (2013) *Ket Vurma, Belirti ve Korku*, L. Yarbaş (Çev.). İzmir: İlya Yayınevi.
- Freud, S.** (1999) *Uygarlığın Huzursuzluğu*, H. Barışcan (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Furedi, F.** (2007) *The Only Thing We Have To fear Is The ‘Culture of Fear’ Itself*. Erişim tarihi 10 Mayıs 2017, <http://www.spiked-online.com/newsite/article/3053#.Ujkwy69rMwY>.

- Furedi, F.** (2006) *Culture of Fear, Revisited*. Continuum.
- Furedi, F.** (2001) *Korku Kültürü*, B. Yıldırım (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hançerlioğlu, O.** (1977) *Düşünce Tarihi*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Harding, J.; Pribram, D.** (2002) *The Power of Feeling: Locating Emotions in Culture*, *European Journal of Cultural Studies*, 5: 407-426.
- Kaptanoğlu, C.** (2010) *Birarada Tutulmak-Birarada Yaşamak*, *Toplum ve Bilim*, 118: 235-243.
- Kierkegaard, S.** (2004) *Kayı Kavramı*, T. Armaner (Çev.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Krishnamurti, J.** (2001) *Korku Üzerine*, A. Tatlier (Çev.). İstanbul: Ayna Yayınevi, 1992.
- Kristeva, J.** (2004) *Korkunun Güçleri*, N. Tural (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1980.
- Mannoni, P.** (1992) *Korku*, I. Gürbüz (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Massumi, B.** (1993) *Everywhere You Want to Be: Introduction to Fear*, içinde B. Massumi, *The Politics of Everyday Fear*, University of Minnesota Press.
- Read, J.** (2012) *Homo Economicus’un Bir Soykütüğü: Neoliberalizm ve Öznelliğin Üretimi*, *Cogito Yapı Kredi Yayınları*, 70-71: 82-95.
- Salecl, R.** (2013) *Kayı Üzerine*, B. E. Aksoy (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Simmel, G.** (2009) *Bireysellik ve Kültür*, T. Birkan (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Ungar, S.** (2001) *Moral Panic Versus the Risk Society: Implications of the changing sites of social anxiety*, *British Journal of Sociology*, 52: 271-291.
- Tuğrul, S.** (2014) *Canım Sana Feda: Yeni Zamanların Kutsallık Biçimleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Turner, B. S.** (2008) *The Body & Society: Explorations in Social Theory*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: Sage.
- Turner, J. H.** (2009) *The Sociology of Emotions: Basic Theoretical Arguments*, *Emotion Review*, 1(4): 340 - 354.
- Türk Dil Kurumu web sayfası**, Erişim tarihi 10 Mayıs 2017, <http://tdkterim.gov.tr/bts/>